

ELKE GROTE GEMEENTE IN NEDERLAND HEEFT EEN BOMENBUURT: EEN BUURT WAAR (BIJNA) ALLE STRATEN VERNOEMD ZIJN NAAR BOMEN. EN WAAR VAAK OOK VEEL BOMEN STAAN. OM WELKE BOOMSOORTEN GAAT HET, WAT VOOR SOORT WONINGEN STAAN ER, ZIJN HET OOK ECHT GROENE BUURTEN EN STAAN IN DE EIKEN- EN LINDENLANEN OOK WERKELIJK EIKEN EN LINDEN?

Van Abelenlaan tot Zilverlindestraat

In dit artikel staan de resultaten van een speels onderzoek naar 'boomstraten' op het snijvlak van boomkunde, naamgeving, planologie en een snufje sociologie. Dertig gemeenten met meer dan honderdduizend inwoners zijn onderzocht op hun bomenbuurten via postcodes, stadsplattegronden en Google Maps. Het was bijzonder om te ontdekken dat al deze plaatsen één of meer bomenbuurten hebben. Vanaf ongeveer 1850 zijn in Nederland nieuwe wijken gebouwd waar de straatnamen een thema hebben en zo'n thema is dus ook vaak 'bomen'. Het zijn kennelijk prettig soort namen en ze verwijzen naar een groene omgeving die deze straten bieden, soms zelfs doordat de straat zijn 'eigen' bomen heeft.

AANTALLEN

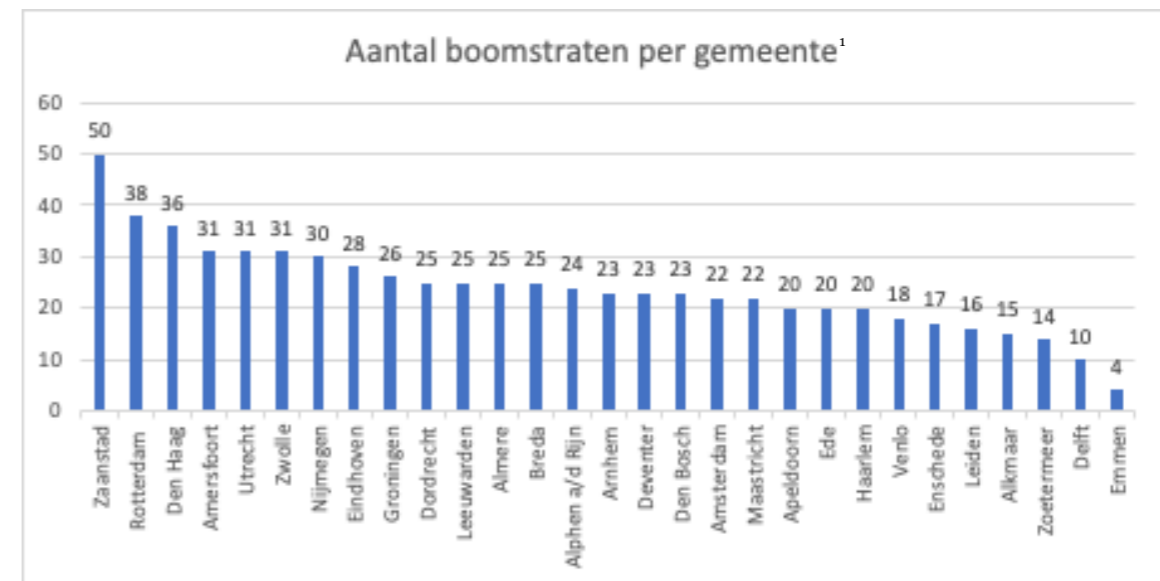
De aantallen boomstraten per gemeente staan in het diagram. Gemiddeld per plaats zijn er 24 boomstraten. Hierbij zijn dubbele vernoemingen in dezelfde buurt, bijvoorbeeld Meidoornlaan, -singel, -hof en -hoek (Rotterdam-Schiebroek), ook meegerekend. Het opvallend hoge aantal bij Zaanstad is ontstaan doordat het een fusiegemeente is met boomstraten in zeven vroegere plaatsen. Een Lindenlaan in Zaanstad, Wormerveer, Zandijk én Krommenie is niet echt handig. Een andere merkwaardigheid is het kleine aantal boomstraten in de groene plaats Emmen, toch met veel 'natuur' in de straatnamen. Nou ja, daar kan je naar het bos.

BOOMSOORTEN

Ik heb 77 vernoemde boomsoorten gevonden. Hierbij gaat het meestal niet om soort maar om geslacht. Boomgeslachten zijn vaak korte duidelijke woorden die iedereen kent en die een prettige straatnaam vormen. Echte boomsoorten komen ook voor maar zijn zeldzaam (Zilverlindestraat in Tilburg, Zomereik in Eindhoven, Spaanse Aakstraat in Groningen), cultivars zijn nog zeldzamer (Canadastraat in Eindhoven, Treurwilgpad in Deventer). De top tien is: linde (36 keer), beuk (35), meidoorn (34), kastanje (33), eik (31), esdoorn (29), wilg (27), berk en acacia (elk 26 keer) en iep (25). In sommige gemeenten komen dezelfde bomen meermalen voor – met verschillende achtervoegsels en/of in meer wijken. Dit laatste is voor de oriëntatie niet makkelijk, zie ook de vijf voorbeeldsteden verderop. Wetenschappelijke namen worden weinig gebruikt (bijvoorbeeld Ginkgohof in Almere, Sequoiahof in Deventer). Larix komt veel voor naast lariks. In meerdere steden zijn iep en olm beide vernoemd (vaak in het meervoud). Aan de boomkennis van de straatnaamcommissie zou je kunnen twijfelen.

TWIJFELGEVALLEN

Ook de boomstraatonderzoeker loopt wel eens vast. Wat bijvoorbeeld te doen met de Oranjeboomstraat? Bekend in Rotterdam, maar niet in een bomenbuurt. Ook in Westzaan (Zaanstad)

komt die straat voor, maar daar wel in een bomenbuurt. Appelstraat, Peerstraat enzovoort? Alleen opnemen als ze in een bomenbuurt staan, maar niet als ze in een vruchtenbuurt staan. Esweg: niet als hij naar 'oud bouwland' verwijst, maar Espad (in bomenbuurt Deventer) wél. Espad is trouwens de kortste boomstraatnaam in Nederland en de langste is waarschijnlijk Onder de Linden (Arnhem, Deventer). Ook Onder de Berken bestaat (Almere, Apeldoorn). Pijnboom en conifeer zijn wel meegenomen, maar Boomstraat(!) alleen indien ze onderdeel is van een bomenbuurt (Tilburg). Dus ook de Boompjes niet (Rotterdam). Peppelstraat is apart geïnventariseerd, dus niet bij populier. Maar Vlierstraat, Vlierestraat, Vlierboomstraat en De Vlier zijn als één soortnaam gerekend.

NOG EEN BEETJE STATISTIEK

René Dings geeft in zijn boek *Straatnamen met name*² een zeer breed inzicht in straatnaamgeving en in het bijzonder de gebruikte thema's, zeker wel vijftig – van vlinders en schilders tot jazzmusici. Hij behandelt ook het thema bomen en vond in de BAG (Basisregistraties Adressen en Gebouwen) in totaal zo'n 3.500 boomstraatnamen in Nederland. De door mij gevonden 722 boomstraatnamen in de dertig grote steden maken hiervan zo'n 21% uit. Dat is merkwaardig aangezien het aantal inwoners van deze steden ongeveer 36% van de totale bevolking is. Waarschijnlijk zijn in mijn onderzoek niet alle dorpen die los van de kern liggen meegenomen. Toch luidt mijn conclusie dat in kleinere gemeentes (provinciesteden, dorpen, gehuchten)

het aandeel boomstraten relatief groter is. De twee top tien verschillen ook: in Dings' onderzoek behoren ook den, populier en spar tot de top, maar ontbreken juist linde, wilg en iep.

ACHTERVOEGSELS EN ALLITERATIE

Aan de naamgeving van boomstraten kleefde ook een taalkundig aspect. Ik vond 26 verschillende achtervoegsels: akker, buurt, dal, daal, dijk, donk, erf, gracht, griend, hoek, hof (en hoven), kade, laan (10%), lei, park, plantsoen, pad, park, plein, rode, singel, straat (32%), weerd, weg (15%), zoom. Bij laan, plantsoen, park en singel is vrijwel altijd

Een spelfout op een naambordje in Heerlen

¹ Hoofddorp en Westland (beide ook > 100.000 inwoners) zijn niet geïnventariseerd: geen aaneensluitend stedelijk gebied

² René Dings, 2017. Over straatnamen met name. Waarom onze straten heten zoals ze heten. Nijgh & Van Ditmar. ISBN 978 90 388 0352 4

sprake van boombeplanting, hoewel lang niet altijd van de vernoemde soort. De keuze van het achtervoegsel moet ook een goed uitspreekbare naam opleveren: sommige alliteraties lopen lekker (Lindelaan – in tal van steden), andere minder: Plataanplein (Eindhoven). Straatnamen zonder achtervoegsel, in de mode gekomen in de jaren '80, zijn er weinig in bomenbuurten. Ik vond onder andere Esdoorn en Meidoorn in Maastricht, Haagbeuk in Venlo en Hazelaar in Deventer.

VOORBEELDBUURTEN

Om het verhaal wat meer te laten leven heb ik voorbeeldbuurten beschreven in vijf verschillende steden en twee mini-interviews afgenomen. De sfeer in zo'n buurt wordt niet alleen bepaald door het stratenpatroon en de namen, maar vooral door de architectuur, de werkelijk geplante bomen en natuurlijk de mensen die er wonen. De volgende stukjes geven een indruk.

ALPHEN AAN DEN RIJN

Alphen a/d Rijn (Zuid-Holland) heeft een compacte bomenbuurt ten noordwesten van het station, ten westen van het Bospark. De wijk ligt tussen de Eikenlaan, Prinses Beatrixlaan, Dr. J.M. den Uylsingel en de Dennenlaan. In totaal zijn 24 boomsoorten vernoemd. In dit aantal zijn enkele struiknamen zoals Seringenstraat niet meegenomen.

Alphen aan de Rijn

(De Magnoliastraat ligt net buiten het beschreven blok.) Het is een goed verzorgde buurt met veel groen. In het midden bevindt zich het Goudenregenplantsoen langs een watergang – hier staan onder andere enkele reusachtige populieren. Vrijwel alle straten hebben boombeplanting, meestal niet de soorten van de vernoeming. Zo staan langs de Hazelaar jonge amberbomen. Echter, in de Ahornstraat staan esdoorns (Ahorn), in de korte Lindestraat twee jonge lindes en langs de Wilgenlaan (ook met water) staat een prachtige oude treurwilg. De architectuur is gemengd en stamt grotendeels uit de jaren '70 en '80: rijtjeshuizen, flats en enkele geschakelde villa's. Recent zijn ook nieuwe appartementsgebouwen verschenen. Van de 24 straten hebben negentien daadwerkelijk het achtervoegsel -straat, vier hebben -laan (en de bomen in het meervoud!) en er is een plantsoen.

AMERSFOORT

Amersfoort (provincie Utrecht) heeft twee bomenbuurten. De 'oude' buurt ligt in het westen van het Soesterkwartier, direct aansluitend op een kleine bloemenbuurt. Er zijn zestien bomen vernoemd – alle in het enkelvoud, gevolgd door 'straat'. Opvallend is dat in liefst negen straten de bomen staan waarnaar de straat vernoemd is. Het beplantingsbeleid is hierop kennelijk gericht (gewest). Mooie voorbeelden zijn de Plataanstraat, Kastanjestraat en Acaciastraat. In deze laatste straat staan vier oude acacia's, zeker 50 jaar ouder dan de rijtjeshuizen er tegenover. Andere vernoemingen die de daad bij het woord voegen zijn Eik-, Beuk-, Linde-, Iep-, Els- en Lijsterbesstraat. Daar zijn het echter geen echte bomenlanen maar meer restanten, bijvoorbeeld omdat er parkeerhavens aangelegd zijn. De buurt als geheel maakt een verzorgde indruk. De bebouwing is voornamelijk vroeg naoorlogs met vooral als project opgezette complexen van rijtjeshuizen. Aan de Plataanstraat staat het fraaie gebouw De Plataan in Dudokstijl, vroeger een school, nu een zorgcentrum. Centraal in de buurt loopt de Dreef met een watergang en een divers bomenbestand waaronder treurwilgen en een monumentale esdoorn.

De andere bomenbuurt ligt in Amersfoort-Noord (Hoogland) en heet Langenoord. Er zijn veertien bomen vernoemd, de meeste in meervoudsvorm en met 'laan'. Liefst tien namen overlappen met de namen in het Soesterkwartier en dit kan problemen geven. Ten slotte is er nog de Berkenweg, vlak bij het station. Deze straat heeft geen enkele aansluiting met de twee andere buurten.

TILBURG

Tilburg (Noord-Brabant) heeft een vrij grote bomenbuurt dicht bij het centrum: tussen de Hart van Brabantlaan, Noordhoekring, Bredaseweg en Ringbaan-West. Arbeiders- en middenstandswoningen uit de eerste helft van de 20e eeuw domineren, maar in het westen is veel nieuwbouw

Boomhazelaars in de Boomstraat te Tilburg

Foto: Jan van Summeren

gepleegd, zowel herenhuizen, lage appartementsgebouwen als hoogbouw. De Boomstraat(!) met onder andere Turkse boomhazelaar doorkruist de wijk van oost naar west.

Laanbeplanting is door de smalle straten spaarzaam, maar op enkele pleintjes en overhoeken staan mooie oude bomen. 21 boomsoorten zijn vernoemd en als we een kleine uitbreiding ten westen van de Ringbaan meetellen zelfs 26. Dat laatste buurtje sluit aan op straatnamen met houtsoorten (waaronder Palissander, Mahonie). Bomen die in hun 'eigen straat' staan zijn zeldzaam: Elzenstraat, Acaciastraat, Prunusstraat, Lindenplein. Het mooist vind ik het Hagelkruisplein met een driehoekig minipark waarin oude exemplaren staan van Amerikaanse eik, berk (treurvorm), geënte beuk, linde, walnoot en tulpenboom. Ook in een voortuin aan de Sparrenstraat staat een mooie tulpenboom. De wijk ontleent zijn sfeer ontegenzeggelijk ook aan de bebouwing uit het rijke roomse leven (neogotiek) en het mooie kerkhof Heike met calvarieberg en beplanting van onder andere plataan, zuilvormige eik en coniferen. En dan is er nog de watertoren uit 1896 met fraaie ingangspoort.

ARNHEM

Arnhem (Gelderland) is de stad met de groene longen. De grootste bomenbuurt heet Arnhemse Allee en ligt in het uiterste noordoosten, tussen de Geitenkamp en de snelweg A12 in. Er zijn maar liefst 23 bomen vernoemd, met vijf verschillende

achtervoegsels (straat, weg, laan, hof, plein). De Beukenlaan, vernoemd naar bomen die er al stonden vóór de bebouwing, vormt de noordgrens van de stad en ligt eigenlijk even buiten de wijk. De Dennenweg is een onaanzienlijke straat die echter even naar het westen begeleid wordt door oude vliegdenen, ook van vóór de bebouwing. De wijk als geheel is dicht bebouwd met vooroorlogse arbeiderswoningen (west), rijtjeshuizen (midden) en schakelbungalows (oost) uit de jaren '70 en '80. Een voormalige school aan de Bonte Wetering is een juweel van architectuur en heeft aan de voorzijde een monumentale esdoorn met zware gesteltakken. Het terrein is sterk geaccidenteerd – loopt ongeveer 20 meter op van zuid naar noord – wat mede de sfeer aan de buurt verleent. Er is een grote diversiteit aan bomen, maar slechts weinige staan in hun 'eigen' straat. Ik vond de Vleugelnoot- en de Fluweelboomstraat. En aan de Pijnboomhof grenst een particuliere tuin die de naam meer dan waarmaakt. Iep- en Polstraat bestaan allebei evenals Larikhof en Lorkeboomstraat. Op zoek naar een plataan in de Plataanstraat trof ik slechts in een voortuin een palm aan – leve de klimaatverandering!

In Arnhem-Zuid (Malburgen-West) is een kleine bomenbuurt met vernoeming van elzen, wilgen,

Monumentale esdoorn in Arnhem op de kruising van de Dennenweg en de Populierstraat-

vlier en hazelaar – verder alleen bloemen. Onder de Linden ten slotte, bij Klarendal, is ook een straatnaam en hier ligt verder nog Lindenheuvel. Maar als je naar de Lindestraat wil moet je naar de Arnhemse Allee!

KASTANJELAAN

Jolanda van Looij, coördinator bij het Buurtgroenbedrijf in Arnhem, vertelt over de bijzondere geschiedenis van deze bomenlaan: Hij bestaat al meer dan 150 jaar en ligt binnen het vroegere landgoed Gelders Spijker. Het is de enige straat in deze wijk met boomvernoeming. Ooit stonden er iepen, later ook lindes, maar deze zijn, heel toepasselijk, in de vorige eeuw vervangen door paardenkastanjes. Nu is de straat geheel nieuw ingericht waarbij de kastanjes in het eerste, smalle deel plaatsgemaakt hebben voor een esdoorn-cultivar (*Acer rubrum xx*). In het brede deel, van Parkstraat tot Boulevard Heuvelink, zijn de meeste kastanjes uit de jaren '80 gespaard en hebben zij een grotere boomspiegel gekregen. De ondergrond van de weg en de parkeerplaatsen zijn hierop aangepast. In de met wilgentenen omrande spiegels staan van voor- tot najaar bloeiende, meest inheemse, planten die door de straatbewoners verzorgd worden. Als kersen op de taart zijn er ook nog een gele paardenkastanje (*Aesculus lava 'Vestita'*) én een tamme kastanje (*Castanea sativa*) aangeplant. De neoclassicistische herenhuizen met hun witte gevels geven extra cachet aan deze buurt.

ZWOLLE

Zwolle heeft twee echte bomenbuurten: Diezerpoort en Berkum. In de wijk Marslanden zijn heesters vernoemd, maar daarbij ook meidoorn, goudenregen, lijsterbes en magnolia. En dan is er nog als extraatje de Beukenallee langs het mooie park Het Engelse Werk.

Theo Katerberg vertelt over zijn Noteboomstraat en buurt (Diezerpoort). De Noteboomstraat heette vroeger Holtenbroekerstraat. Ter gelegenheid van de herdoop werd een walnoot geplant aan het begin van de straat – die staat er mooi bij met zijn gestreepte stam. Theo, die eerst in de Beukenstraat(!) woonde, is een bomenman in hart en nieren. Werkzaam als boomtoezichthouder in een grote stad elders, lid van Zwolle Groenstad voor boomadvies aan de gemeente en donateur van de Bomenstichting. In zijn buurt is hij pleitbezorger van gevel- en buurttuintjes en binnenkort komen er sierperen in zijn toch wel smalle straat.

Diezerpoort is een eenvoudige woonwijk met vooral rijtjeshuizen uit de jaren '30. Er zijn twaalf straten met een boomnaam, de Kastanjestraat heeft zijn 'eigen' bomen: paardenkastanjes waar-

van drie monumentale. De vierde is gesneuveld, maar leverde met de gedraaide, enorme stronk een grappig 'bomument' op. Het open parkje langs de Elzenstraat bevat inderdaad drie oude elzen. De Iepenstraat en Populierenstraat hebben echter beplanting van zuilvormige eiken en haagbeuken en in de Eikenstraat staat een bijzondere robinia-soort (eenbladig).

De wijk Berkum – ontstaan rond een agrarische buurtschap – ligt aan de oostelijke stadsrand. Het is een groene buurt met zeer diverse bebouwing. Er zijn vijftien lanen naar bomen vernoemd en de abeel heeft ook nog een pad. Verwarrend genoeg komen dennen, eiken en larix ook in Diezerpoort voor, zij het als straat. (Berkum behoorde vroeger tot Zwollerkerspel en dus waren er toen nog geen dubbele straatnamen.) De Eikenlaan heeft mooie, zich laag vertakkende Amerikaanse eiken en de Cederlaan heeft zowaar twee ceders. In het Prunuspark staan behalve prunussen ook twee slangedennen (*Araucaria*). Volgens een buurtbewoner afkomstig uit particuliere tuinen waar ze te groot werden.

BESLUIT

Mijn dank gaat uit naar de contactpersonen in de vijf voorbeeldgemeenten. Dit straatnamenonderzoek is onvolledig en zeker niet foutloos. Opmerkingen en aanvullingen zijn daarom welkom! (naar aartdeveer@casema.nl) Er moeten immers meer verhalen zijn van mensen die in een bomenbuurt wonen. 🌳

In de Eikenstraat in Zwolle staan paardenkastanjes.